

זמירות של שבת

The זמירות that we sing during the meals on שבת should be viewed as examples of Jewish Liturgy. As a result, our study of the תפילות of שבת would be incomplete if we did not trace the origin of the practice to sing זמירות during שבת meals. The earliest reference to זמירות is found in the מחזור ויטרי:

מחזור ויטרי סימן קנח—ולאחר סעודה נהגו לומר זמירות. יקר יום שבת תגדיל'. בברית שלום וחיים. וקדשתו ויהי מבדיל. בין ישראל לגוים. . .

Translation: After the meal, it is customary to sing songs. Yikar Yom Shabbos Yagdil. . .

In his next paragraph, the מחזור ויטרי provides the following:

מחזור ויטרי סימן קנט—כל מקדש שביעי כראוי לו. כל שומר שבת מחללו. שכרו הרבה מאד על פי פעלו. איש על מחנהו ואיש על דגלו. . .

Based on its appearance in the מחזור ויטרי, we can confirm that the פיוט of כל מקדש שביעי was among the earliest of the זמירות of שבת.

The מחזור ויטרי further provides that זמירות should be sung at מוצאי שבת:

מחזור ויטרי סימן קנ—ומה שאומרים זמירות במוצאי שבת מנהג כשר הוא. משל לבני מדינה המלואים את המלך בקולות וכנורות ונבלים. כך ישראל מלוין את השבת שהיא מלכה בשמחה ובשירים: כך נזרקה מפי ר' יוסף טוב עלם בר' שמואל זצ"ל:

Translation: The custom of singing songs at Motzei Shabbos is a proper practice. It can be compared to the citizens of a country accompanying, with song and music, their king as he departs. So too, the Jewish People accompany Shabbos, as if it were a bride and a queen, with song and joy, as Shabbos departs. So declared Rabbi Yosef Tov Elem.

Some other ראשונים refer to זמירות but as part of the prayer service of שבת מוצאי:

ספר המנהיג הלכות שבת עמוד קצח—מנהג ספרד לומר זמירות לפני ההבדלה בבית הכנסת, ובצרפ' ובפרובינצ' בביתם, וראיתי במדרש משל לכלה ומלכה שמלוין אותה בשיר ובתושבחו', ושבת מלכה וכלה כדאמ' בשבת פ' כל כתבי הקודש, בואי כלה בואו ונצא לקראת שבת מלכתא. אב"ן. ואנו אומ' בב"ר ויכל א—להים ביום השביעי אמ' הקב"ה בואו ואמרו שירה פנים חדשות באו לכאן, כלו' כהכנסת הכלה הבאה מחדש. ומה שנהגו בספ' לאומרן בבית הכנס' מפני רוב העם שאין נזהרין בהן ושאיין להם יין להבדיל ויוצאי'—עמוד קצט—ידי חובתן בכך. וזה שמשוררים בכל גבול ישראל מאליהו הנביא לפי שהוא הוא

1. This פיוט was authored by Rabbi Yehudah Ha'Levi. A copy of the song together with a Hebrew commentary is included in the Supplement to this week's newsletter.

2. I could not help but notice this odd choice of words to describe the act of declaring.

המבשר שיבוא לנו במהרה לפני המשיח, כדכתי' הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא, וכבר מובטח להם לישראל שאין אליהו הנביא בא בערבי שבתות וי"ט מפני הטורה, כדאי בערובי' ויבוא לנו המבשר במוצאי שבת, שבזכות שבת הצור י-י ואל ובא לישראל ולציון גואל. אב"ן הירחי.

Translation: It is a custom in Spain to recite words of song in synagogue before performing Havdalah. In France and Provence, it is the practice to do so at home. The basis for this practice is found in a Midrash where we find Shabbos compared to a bride and to a queen who is being accompanied with song and words of praise. So too we learned in Maseches Shabbos, the chapter that begins: Kol Kisvei Kodesh: some Rabbis would declare on Friday afternoons: Let us go out to greet the bride, towards Shabbos, the Queen. Similarly, the Midrash Bereishis Rabbah comments on the words: and G-d completed His work on the seventh day: G-d said: go and sing songs, fresh guests are coming to greet the bride; in other words: Shabbos enters each week like a newly married bride. In Spain they recite the songs in synagogue because most of the community would not recite the songs if it were left for them to do so at home and because they may not have wine at home with which to recite Havdalah. They fulfill their obligation through the Havdalah that is recited in synagogue. Some of the songs are focused on Eliyahu Ha'Navi because he is the one who will bring the news as to when the Moshiach will come, as it is written: Note that I will send Eliyahu Ha'Navi to you. It has been established that Eliyahu Ha'Navi will not come on Erev Shabbos nor on Erev Yom Tov because his arrival would interfere with the preparations for those days, as we learned in Maseches Eruvin, that the one to bring the news will come on Motzei Shabbos because the Moshiach and the redemption will arrive as a reward for observing Shabbos.

While referring to the recital of זמירות on שבת, the ספר הרוקה provides us a glimpse as to how some fulfilled the requirement of שלש סעודות in his era:

ספר הרוקה הלכות שבת סימן נד-סדר סעודת שבת, יושבין על שלחן הערוך ומברכין בפ"ה כדאמר בפ' ערבי פסחים (ד' קו) דהוי קדושא רבא ונוטלי' ידיהם ומברכי' על נטילת ידיים ובוצעין המוציא על שתי ככרות ואוכלים כל צורכן לאחר שאכל התבשי' שהטמין. יש מזמרי' זמירות ושבה בשבת להקב"ה ואוכלי' אחרי כן קנוח סעוד' דיגים או עופו' או פירו' להיות ג' סעודות אחת בע"ש ואחת בהשכמה ואחת קנוח סעודה דאמרינן במס' סוכה בפ' כל הישן (ד' כז) אם השלים במיני תרגימא יצא ויש ולאחר שאכלו התבשיל יברכו בהמ"ז ויטלו ידיהם ויבצעו המוציא על ב' ככרות ויאכלו קנוח סעודה ויברכו בהמ"ז מפני שאין רוצין לבטל את בית המדרש שדורש החכם כדאמר בפ' השולח (ד' לח) משפחה אחת היתה וכו'. ובמקום שאין דורשין יקבעו אכילתן סמוך למנחה כדאמר בפ' כל כתבי הקדש (ד' קיח):

Translation: The order of the Shabbos day meal is as follows: we sit by a set table and recite a Bracha over the wine, as we learned in Maseches Pesachim, the chapter entitled: Arvei Pesachim that we must say the long Kiddush³ and then wash our hands, recite the Bracha of Al Netilas Yadayim and then recite Ha'Motzei over two loaves. We eat until we are satisfied including the dish that was put aside before

3. This word expresses the opposite of what is the reality. In reality, we recite a short Kiddush on Shabbos day.

להבין את התפלה

Shabbos. Some sing songs of praise to G-d during the meal and then eat a dessert of fish or fowl or fruit in order to fulfill the obligation to eat a third meal on Shabbos. One meal is eaten Friday night and one meal is eaten Shabbos day and is followed by a dessert that satisfies the requirement for a third meal, as we learned in Maseches Succos, Chapter Kol Ha'Yashain (27) if he completes his obligation to eat three meals with a dessert, he fulfills his obligation of eating three meals on Shabbos. Some say that after eating the main meal on Shabbos afternoon, he should recite Birkas Hamazone, then wash his hands again and recite Ha'Motzei on two loaves, eat his dessert and then recite Birkas Hamazone again. All this is done so as to not take away any time from learning. That is a reference to the practice of having a scholar make a presentation on Shabbos afternoon as we learned in the chapter titled: Ha'Sholai'ach (38) there was one family etc. In places where no learning programs are held on Shabbos, they should follow the practice of eating the third meal just before Mincha as we learned in the chapter entitled: Kol Kisvei Ha'Kodesh (118).

Two of the זמירות that are part of our liturgy have been the subject of some Halachic discussion: i.e. שלום עליכם and צור משלו. According to Naftali Ben Menachem, author of the book: זמירות של שבת, the פיוט שלום עליכם was a late addition to the סידור. It appears for the first time in the book: תקוני שבת published in תש"ה (?) and is attributed to the מקובלים of צפת. On page 103 of his book, Rabbi Ben Menachem reports on some of the objections to reciting the complete version of this פיוט:

יש והביעו דברי התנגדות לנוסח התפילה. ר' חיים מוולוז'ין, למשל, התנגד לו משום ש"אין לבקש מהמלאכים כי אין להם כח מאומה והכל אצלם בהכרח, כאשר האדם זוכה מוכרחים הם לברכו ואם לאו אז חס ושלום בהכרח מקללו. עיין: סדור אשי ישראל.

Translation: Some raised objections concerning the wording of the Piyut: Shalom Aleichem. Rabbi Chaim of Vilozhin, for example, objected to the fact that we direct a request to the angels (Borchuni L'Shalom, bless us with peace). The angels do not have any discretionary authority. They react by bestowing upon a person what he deserves. If a person merits being blessed, he will be blessed but if a person does not deserve to be blessed, he is leaving himself open to being cursed. For more information consult the Siddur Ishai Yisroel.

A second objection:

ר' יעקב עמדין כותב בסידורו (עמודי שמים, אלטונא חק"ה, דף שמה, א): "ראה בכמה סדורים נדפס בבואכם בצאתכם, מה שלא יצדק כלל בלשון. וכאלה השבושים עוד מה שכתוב ממלך מלכי המלאכים, שאין לו הבנה וקשר בענין. גם יש להפליא עוד על מה זה שלח המלאכים ופטרם לשלום, הלא טוב שיתעכבו יותר וישמחו גם בסעודה, אם היא כתקנה וכראוי לה, בודאי תדב שמחתם ויוסיפו לו ברכתם, ולמה ימהר לשלחם מזה (הלואי ישארו אצלנו לעולם, כי אז נשמר בכל דרכנו, כי לכך באו עמנו ככתוב⁴) אולי נתיירא שלא יראו דבר שאינו כהוגן, ודואג שלא יפרשו מעצמם מתוך כעס, לפיכך נתחכם לפטרם בפיוס. ומנהגי לקבל המלאכים ולומר: שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון מלך מ"ה הקב"ה

4. כי מלאכיו יצוה לך, לשמרך בכל דרכיך.

בלבד, כדי שלא לשנות המנהג מכל וכל אלא נותן שלום". ותיקון זה של ר' יעקב עמדין (מלך במקום ממלך) נתקבל גם על-ידי ר' יצחק בער ב"סדר עבודת ישראל" שלו.

Translation: Rabbi Yaakov Emdem writes in his Siddur (Amudei Shamayim, Altoona, page 245, side 1): "Notice that in many Siddurim, the Piyut of Sholom Aleichem is written with lines that begin: B'Boachem and B'Tzeischem, which does not fit the wording of the lines. A similar error is found concerning the words: Mi'Melech Malachei Ha'Milachim. The "Mem" does not fit and has no relationship to what is written in the poem. It is also surprising that we direct the angels to leave and bid them go in peace. Would it not be preferable to have the angels stay awhile and be joyful in observing the meal. If the meal is conducted properly, will the angels not bestow an even greater blessing? Why rush them out of the house? (Would it not be wonderful if the angels could stay with us forever? Then we would be guarded by them all our lives. Is that not the reason that they came? Is that not implied in the verse that we recite following Sholom Aleichem?) Maybe we send the angels away because we are concerned that they will witness some inappropriate behavior during the meal. That would cause them to leave out of anger. So, instead, we devised a plan of asking them nicely to leave. My practice is to welcome the angels and to say the first stanza only: Sholom Aleichem . . . That way I am following the practice to recite the poem and extend a welcome to the angels." The correction suggested by Rabbi Emden to remove the extra "Mem" from before the word: Melech was accepted by Rabbi Yitzchok Baer in his Seder Avodas Yisroel.

The objection expressed by Rabbi Yaakov M'Emden was a concern in Sephardic circles as well. Their solution was to add a "ב" to the word: **צאתכם**. The word then means "when you leave" and not simply "leave." Along those lines, Nusach Morocco added a paragraph that begins: **בשבתכם לשלום**, meaning: while you remain. Both changes are meant to convey the message that the angels are welcome to remain for as long as they wish.

The **צור משלו: פיוט** is included within the **זמירות** of **שבת** despite the fact that it does not contain any references to **שבת**. It is viewed as a **פיוט** that was authored to be recited as an introduction to **ברכת המזון**. When you study its words carefully you see that the first paragraph of the **פיוט** represents a summary of the first **ברכה** of **ברכת המזון**. The second paragraph summarizes the second **ברכה** of **ברכת המזון** and the third paragraph is a summary of the third **ברכה** of **ברכת המזון**. From a question posed to the former Sephardic Chief Rabbi Ovadia Yosef it would appear that some avoid reciting the **צור: פיוט** because the first three paragraphs of **צור משלו** contain the words necessary to fulfill the obligation to recite **ברכת המזון**. If that be the case, reciting **ברכת המזון** after reciting the **צור משלו: פיוט** would render the **ברכות** of **ברכת המזון** into **ברכות לבטלה**. In his response found in 'שו"ת שיח יצחק סימן קסא', Rabbi Yosef reviews other circumstances where we might be inadvertently fulfilling obligations without our recognizing that we are doing so. By the examples given in his Response, it is clear that Rabbi Yosef was agreeing that it would be prudent to avoid reciting the **צור משלו: פיוט** during the **שבת** meal.

קלה

יְקַר יוֹם הַשַּׁבָּת

קלה.

ג. אך דבר לשון, כמו = ואלה רק דברים בעלמא כשהם (אדום וערב) אומרים להשוות את ימי מנוחתם הם אל השבת של ישראל.

ואמר החבר, "כנור" מאמר ג, ט: "וכן שאר הדמיונים לא יכלה אומה מן האומות (ובדפוסים הצנווריים הנוצריים כתוב: "שמעאל ופרסי") להתדמות אלינו בדבר. הלא תראה אשר קבעו יום למנוחה במקום יום השבת, היוכלו להתדמות אלא כאשר ידמו צורות הצלמים (בדפוסים הצנווריים: "הציריים") אל צורות בני האדם החיים".

ה. קדר = ישמעאל; דיסון = אדום; בעלי האמת = בעלי האמונה האמתית, כלומר, בני ישראל; ישיא, שד"ל מבאר: יטעה.

ו. עדים = בגדי סחי ומאוס (ישעיהו סד, ה) הם מדמים לעדיי יקר; המתים. בשם זה = המשורר שלנו בספרו "הכנור" קורא את העמים הרשעים בשעה שאת אומה הישראלית הוא מצייץ בשם "חיים" או "האומה החיה".

ז. שד"ל מעיר: המשורר קורא לשביתת יום השבת בשם כסא ממלכה. י. בצלו — איכה ד, י.

יב. ירמיהו כב, כג: יושבת בלבנון מקוננת בארזים. יד. יחזקאל סז, יד: ויצא לך שם בגוים.

יח. המחולל — שם לו, כב.

בְּבִרְיֵת שְׁלוֹם וְחַיִּים.
בֵּין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם.

וְהָאִמְרִים אֲדֹדְבֵר לְשׁוֹן, לְדַמּוֹת יְמִיהֶם לְיוֹם קָדְשִׁי;
אָדוּם מְקַדֵּם— לְיוֹם רֵאשׁוֹן, עֶרֶב מְאַחֵר — לְיוֹם שְׁשִׁי;
תַּעֲתוּעַ קָדֵר וְדִישׁוֹן— אֵיךְ בְּעֵלֵי הָאֲמֵת יִשְׂאִי?
יְדַמּוּ עֵדִים לְעֵדִיִּים!
וְהַמֵּתִים אֶל־הַחַיִּים!

וְיַמְהֵלֶשְׁכֵּנִי הַמְּבַקְשִׁים לְעֵלוֹת לְכַסֵּא מְמֻלָּה
מְנוּחַת אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְשֵׁם צִוָּה אֶת־הַבְּרָכָה?
תַּחֲלָה לְמַקְרָאֵי קָדְשִׁים מִיְּמֵי בְּרֵאשִׁית נִמְשָׁקָה,
פְּרִי מִצְּוֹתָו עֵץ חַיִּים בְּצֵלּוֹ נִחְיָה בְּגוֹיִם.

וְיִגְוֶלָה לְשִׁמְךָ מְבַהֲנָת וְשִׁמְךָ בְּיָדָה לְמַשְׁעֲנָת,
הִיְתָה בְּחִיקָה מְקַנְנָת וְעַל־שִׁלְחָנָה מְרַנְנָת,
שִׁבְעָה בְּמִן מְעַדְנָת וְעוֹד הוֹתַרָה צִנְצֻנָת,
מִיַּדְעַת זֹאת בְּאֵיִם וַיִּצְא לָהּ שֵׁם בְּגוֹיִם.

הַזֹּסֵף, אֵל, יְדָךְ שְׁנִית לְחַדֵּשׁ מְלוּכָה קְדַמוּנִית
לְהִלָּכֵת קַדְרִנִּית פּוֹזְרָה שְׁמַאֲלִית וְיִמְנִית,
וְתִכּוֹשׁ עֶרְבִית וְיוֹנִית וְהֶשֶׁב בְּהֶנָּה אֶהְרֹזִית,
יְתַקְדֵּשׁ בְּמַחְנֵה לְיוֹם שִׁמְךָ הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם!